

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet (E 37/2025 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lähetystöneuvos Mari Mäkinen, ulkoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johannes Leppo, valtioneuvoston kanslia
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- johtaja Lotta Nymann-Lindegren, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Mari Pekonen-Ranta, Finanssiala ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- akatematutkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Teknologiateollisuus ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

UK erosi Euroopan unionista 31.1.2020.

Brexitin jälkeen EU-UK-suhteet kärsivät jännitteistä, joita lisäsivät UK:n jatkuvat vaikeudet erosopimuksen täytäntöönpanossa ja soveltamisessa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on korostanut yhteistyön merkitystä, mutta kokonaisvaltaisen tasapainon löytäminen suhteeseen on ollut haasteellista. Työväenpuolueen nousu hallitusvaltaan UK:ssa loi myönteisemmän ilmapiirin EU-

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

UK-suhteiden tiivistämiselle ja käynnisti keskustelut EU-UK-suhteiden kehittämiseksi syksyllä 2024.

Valtioneuvoston kanta

Suomi edistää EU:n ja UK:n välistä vahvaa ja laaja-alaista kumppanuutta. On tärkeää pyrkiä kokonaisvaltaisesti positiiviseen ja vakaaseen EU-UK-suhteeseen. Tavoitteena on rakentaa strateginen kumppanuus unionin ja UK:n välille.

EU:n ja UK:n välisten olemassa olevien sopimusten sekä Windsorin puitteiston asianmukainen täytäntöönpano ja soveltaminen on edelleen keskeinen edellytys UK-suhteen kehittämiseksi ja syventämiselle kaikilla yhteistyöaloilla.

Eurooppa-neuvoston 29.4.2017 hyväksymät suuntaviivat toimivat edelleen kaiken EU-UK-yhteistyön peruslähtökohtana. Oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino, tasapuoliset toimintaedellytykset, sisämarkkinoiden yhtenäisyys ja EU:n päätöksenteon itsenäisyys ovat jatkossakin olennaisia perusedellytyksiä EU:n ja UK:n välistä suhdetta kehitettäessä. Sisämarkkinoiden neljä vapautta ovat jakamattomia, eikä niistä voi valita mieleisiään osia.

Erityisen tärkeää on, että UK:n oikeudet ja velvollisuudet pysyvät jatkossakin tasapainossa sekä suhteessa EU:n jäsenvaltioihin että muihin kolmansiiin maihin. Unionin jäsenyyden on oltava aina kannattavampi ratkaisu kuin ulkopuolelle jääminen.

Suomi korostaa EU:n yhtenäisyyden merkitystä. EU:n on tärkeä edistää yhteisesti sovittuja prioriteettikysymyksiä ja unionin etujen mukaista yhteistyötä UK:n kanssa.

Suomi tukee EU:n ja UK:n välisen yhteistyön tiivistämistä monenkeskisen yhteistyön ja YK:n peruskirjan mukaisen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän tukemiseksi, mukaan lukien kauppajärjestelmän toiminnan turvaaminen esimerkiksi Maailman kauppajärjestön puitteissa. Kauppa- ja yhteistyösopimuksen (TCA) tarjoamat mahdollisuudet taloussuhteiden kehittämiseen tulee hyödyntää täysimääräisesti.

Suomi tukee yhteistyön kehittämistä niin sanottuna pakettiratkaisuna, joka sovittaa yhteen eri jäsenvaltioiden tärkeimmät intressit. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla yhteistyöaloilla olisi edettävä täysin samaan tahtiin.

Suomi suhtautuu erityisen myönteisesti ja avoimesti ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamiseen UK:n kanssa. Ensimmäisenä askeleena Suomi kannattaa ei-sitovan turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP) solmimista UK:n kanssa.

Lisäksi Suomi on avoin tutkimaan neuvottelujen aloittamista ja sitovien sopimusten tekemistä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) alalla UK:n kanssa yhdessä tärkeiksi katsottavilla aihealueilla, kuten kriisinhallinta ja puolustusteollisuus.

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

Suomi tukee niin sanotun pakettiratkaisun nimissä tavoitetta saavuttaa oikeudellisesti sitova sopimus kalastukseen liittyvästä vesille pääsystä 30. kesäkuuta 2026 jälkeiselle ajalle.

Samoista syistä Suomi tukee kauppa- ja yhteistyösopimuksen (TCA) energiaa koskevan yhteistyön vakiinnuttamista 30. kesäkuuta 2026 jälkeen.

Suomi on valmis tarkastelemaan mahdollisuuksia yhteistyön syventämiseen terveys- ja kasvin-suojelutoimenpiteitä (sanitary and phytosanitary measures, SPS) koskevan sitovan sopimuksen nojalla.

Suomi on valmis tarkastelemaan mahdollisuuksia yhteistyön syventämiseen myös päästökauppa-järjestelmien (emission trading system, ETS) linkittämistä koskevan sitovan sopimuksen nojalla. Lisäksi Suomi kannattaa vuoropuhelun jatkamista hiilirajamekanismista (carbon border adjustment mechanism, CBAM). Hiilirajamekanismista käytävä vuoropuhelu tulisi sovittaa huolellisesti yhteen erityisesti päästökauppaa koskevan keskustelun kanssa ja siinä tulisi erityisesti ottaa huomioon EU:n hiilirajamekanismiasetuksen kirjaukset siitä, millä ehdoin poikkeuksia CBAM-velvoitteista voidaan kolmansille maille myöntää.

Suomi pitää tärkeänä sujuvaa lainvalvonta- ja oikeudellista yhteistyötä UK:n kanssa. Suomi on valmis harkitsemaan rikosasioiden ja sisäiseen turvallisuuteen liittyvän vuoropuhelun syventämistä erityisesti tehokkaamman tietojenvaihdon saralla.

Suomi suhtautuu myönteisesti yhteistyön lisäämiseen UK:n kanssa pelastustoimen toimialalla.

Suomi suhtautuu myönteisesti nuorten liikkuvuutta koskevan sopimuksen neuvottelemiseen ja kannattaa keskustelujen aloittamista UK:n mahdollisesta osallistumisesta Erasmus+-ohjelmaan, sekä Fusion for Energy- ja Euratom-ohjelmiin tulevan monivuotisen rahoituskehyn (MFF) puitteissa.

EU-UK-huippukokouksesta 19.5.2025 Suomen tavoitteena on saada selvä ja vahva viesti EU-UK-yhteistyön ja ennen kaikkea ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamisesta. Suomi katsoo, että EU:n ja UK:n yhteistyötä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla voidaan kartoittaa ja lisätä progressiivisesti, ja myös yhteistyörakenteita voidaan lujittaa asteittain. Suomen näkökulmasta on hyödyllistä vahvistaa EU:n ja UK:n suoraa turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä Euroopan turvallisuuden takaamiseksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Yhdistynyt kuningaskunta (UK) erosi Euroopan unionista 31.1.2020. UK:n EU-eron jälkeen osapuolten keskinäinen suhde on ollut jännitteinen. Viime vuosina muuttunut geopoliittinen tilanne ja erityisesti Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä UK:n nykyisen hallituksen avoimempi suhtautuminen EU-suhteen kehittämiseksi ovat kuitenkin luoneet pohjaa keskusteluille yhteistyön ja kumppanuuden tiivistämiseksi edelleen.

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

EU:n ja UK:n suhteet pohjautuvat osapuolten väliseen erosopimukseen sekä kauppa- ja yhteistyösopimukseen (Trade and Cooperation Agreement, TCA), joka käsittelee EU:n ja UK:n nykyistä suhdetta. TCA on EU:n kolmansien maiden kanssa tekemistä yhteistyösopimuksista kattavin. Se kattaa tavaroiden ja palvelujen kaupan, ja siinä on myös teollis- ja tekijänoikeuksia, julkisia hankintoja, kalastusta, energia-alaa sekä lainvalvontaa ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa koskevia määräyksiä. Lisäksi siinä määrätään kilpailua ja kestävästä kehityksestä koskevista tasapuolisista toimintaedellytyksistä. Tavoitteena on säilyttää EU:ssa ja UK:ssa sama taso kilpailu- ja valtiontukipolitiikan sääntelyn, verotuksen, ympäristönormien sekä työelämän ja sosiaalisten normien osalta.

Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen ja UK:n pääministeri Keir Starmer sopivat syksyllä 2024 säännöllisistä vuosittaisista päämiestason huippukokouksista suhteiden kehityksen seuraamiseksi ja strategisen kumppanuuden kehittämiseksi. Ensimmäisessä Lontoossa 19.5.2025 järjestetyssä huippukokouksessa sovittiin yhteistyön tiivistämisestä usealla tärkeällä politiikka- ja sektorilla, esimerkiksi kalastukseen, puolustukseen ja turvallisuuteen, energiaan, päästökauppajärjestelmään ja hiilirajamekanismiin ja nuorisoliikkuvuuteen liittyen.

Maantieteellisestä läheisyydestä ja historiasta johtuen EU ja UK:n intressit ja arvot ovat monin osin yhtenevät. Kummallekin osapuolelle hyvä keskinäinen suhde ja toimiva yhteistyö ovat tärkeitä monesta syystä. EU on UK:n suurin kauppakumppani ja UK on EU:n toiseksi suurin kauppakumppani. Lisäksi UK on Nato-kumppani ja Ukrainan merkittävä tukija, G7-jäsen, YK:n turvallisuusneuvoston jäsen ja EU:n samanmielinen kumppani YK:ssa sekä yksi Euroopan johtavista puolustusalan toimijoista.

Valtioneuvoston kannassa EU:n ja UK:n välisen suhteen kehittämiseen eri aloilla suhtaudutaan myönteisesti, kun se toteutetaan niin, että tasapaino oikeuksien ja velvollisuuksien välillä säilyy. Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston kantaa perusteltuna ja keskittyy lausunnossaan toimialansa kannalta keskeisiin kysymyksiin.

Talousvaliokunnan toimialan kannalta keskeisiä EU:n ja UK:n väliin suhteisiin liittyviä asiakokonaisuuksia

T&K-toimintaa koskeva yhteistyö

UK palasi vuoden 2024 alussa osallistujaksi Horisontti-Eurooppa puiteohjelmaan ja Kopernikustutkimusohjelmaan. Talousvaliokunta pitää asiantuntijalausuntojen tavoin tätä erittäin myönteisenä ja tärkeänä kehityssuuntana sekä yhtyy näkemykseen, jonka mukaan UK tulisi saada mukaan myös EU:n tulevan rahoituskehityksen puiteohjelmaan. Valiokunta korostaa myös tutkijoiden liikkuvuuden merkitystä TKI-toiminnan näkökulmasta ja pitää tärkeänä, että tulevaisuudessa pyritään helpottamaan tutkijoiden liikkuvuutta EU:n ja UK:n välillä.

Energiayhteistyö sekä päästökauppajärjestelmä ja hiilirajamekanismi

EU:n ja UK:n energiamarkkinat ovat kytköksissä sähkön ja kaasun siirtoyhteyksien osalta. Luokun ottamatta Pohjois-Irlantia, jossa sähkön tukkukauppa kuuluu EU-sääntöjen piiriin, sähkö-

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

kauppa tapahtuu kahdenvälisellä kaupankäynnillä, eikä UK osallistu automaattiseen siirtokapasiteetin jakoon.

EU:n ja UK:n kauppa- ja yhteistyösopimuksessa (TCA) sovitaan tiiviistä yhteistyöstä energiasektorilla. Lisäksi osapuolet ovat tehneet erillisen sopimuksen ydinenergian turvallisuudesta ja rauhanomaisesta käytöstä. TCA-sopimuksen energiasta sovitut järjestelyt umpeutuvat 30.6.2026, joten neuvottelut olemassa olevien järjestelyjen jatkamisesta tulisi saada käyntiin mahdollisimman pian. Valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan Suomi tukee TCA-sopimukseen perustuvan energiayhteistyön vakiinnuttamista 30.6.2026 jälkeen sekä suhtautuu myönteisesti UK:n osallistumiseen Fusion for Energy- ja Euratom -ohjelmiin tulevan EU:n monivuotisen rahoituskehysten puitteissa.

UK:n yleinen päätös olla osallistumatta EU:n sisämarkkinoille kuitenkin rajoittaa yhteistyömahdollisuuksia. Saamansa selvityksen perusteella talousvaliokunta toteaa, että UK:n osallistuminen pelkästään EU:n energian sisämarkkinoille tulisi kyseeseen vain osana kokonaisratkaisua, jossa UK sitoutuisi EU:n lainsäädännön dynaamisen yhdenmukaistamiseen, EU:n toimielinten valvonta- ja tuomiovaltaan sekä asianmukaiseen taloudelliseen kontribuutioon. UK:n osallistuminen sähkömarkkinoille lisäisi energiavirtojen vakautta ja energiaturvallisuutta sekä todennäköisesti myös laskisi energian hintoja ja houkuttelisi uusia investointeja. Asialla on erityistä merkitystä niille EU:n jäsenvaltioille, joilla on suoria siirtoyhteyksiä UK:n kanssa.

Lukuun ottamatta Pohjois-Irlantia, EU:n ja UK:n päästökauppajärjestelmät ovat olleet brexitin jälkeen erilliset. Vaikka järjestelmät ovat yleisiltä ominaisuuksiltaan samanlaiset, ne ovat ajan kuluessa alkaneet enenevässä määrin erota toisistaan. Myös hiilirajamekanismit (CBAM) ovat joiltain toimintaperiaatteiltaan erilaiset. Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi on valmis EU:n tavoitteiden mukaisesti tarkastelemaan mahdollisuutta syventää yhteistyötä päästökauppajärjestelmien linkittämiseksi keskenään sekä vuoropuhelun jatkamista hiilirajamekanismien yhdenmukaistamiseksi. Valiokunta pitää näitä pyrkimyksiä perusteltuina.

Puolustusyhteistyö ja puolustusteollisuus

EU ja UK solmivat 19.5.2025 pidetyn huippukokouksen yhteydessä ei-sitovan turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP), jonka tarkoituksena on vahvistaa EU:n ja UK:n yhteistyötä turvallisuuden ja puolustuksen alalla. Uusi puolustuskumppanuus kattaa useita teemoja, kuten puolustusteollisuuden, sotilaallisen liikkuvuuden, rauhanrakennuksen, kriisinhallinnan ja hybridiuhkiin vastaamisen. Kumppanuuden yhtenä tarkoituksena on myös mahdollistaa UK:n osallistuminen eurooppalaista puolustusteollisuutta vahvistavaan Euroopan SAFE-turvallisuustoimivälineeseen sekä ReArm-Europe suunnitelman mukaisiin suorituskykyhankkeisiin (ml. yhteishankinnat). Tavoitteena on luoda uusia mahdollisuuksia puolustusteollisuudella ja vahvistaa tukea Ukrainalle. Valtioneuvoston tavoin talousvaliokunta pitää EU:n ja UK:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamista erittäin myönteisenä, ja pitää puolustuskumppanuutta hyvänä perustana yhteistyön tiivistämiseksi edelleen.

Talousvaliokunta toteaa, että UK on merkittävä puolustusteollisuuden toimija. Näin ollen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön tiivistämisen ohella kumppanuus mahdollistaa

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

myös EU:n ja UK:n taloudellisen yhteistyön edistämisen puolustusteollisuudessa sekä puolustus-tarvikkeiden että kaksikäyttötuotteiden osalta.

Nuorisoliikkuvuus ja Erasmus+

EU:n ja UK:n välisessä huippukokouksessa päätettiin myös ryhtyä neuvotteluihin nuorten liikku-vuutta koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi. Sopimus tarjoaisi uusia mahdollisuuksia 18—30 vuotiaille nuorille rajoitetuksi ajanjaksoksi ja puuttuisi opiskelijoiden liikkuvuuden keskeisiin es-teisiin. Sopimus kattaisi opiskelun, työskentelyn ja vapaaehtoistyön sekä matkustelun rajoitetuk-si ajaksi.

Talousvaliokunta pitää huippukokouksessa asetettua tavoitetta erittäin tärkeänä ja toteaa, että myös erityisesti Erasmus+ yhteistyön kehittämisen osalta tulisi pyrkiä etenemään ripeästi.

Finanssiala

Myös finanssiala on EU:n ja UK:n yhteistyön kannalta keskeinen toimiala. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan finanssialan sääntelyssä ei ole brexitin seurauksena toistaiseksi tapahtunut merkittävää eriytymistä. Toisaalta UK:ssa on tekeillä useita merkittäviä finanssialan sääntely-muutoksia, ja niiden voimaantultua tilannetta voidaan arvioida tarkemmin. UK:ssa valmistellaan muun muassa pankkien vakavaraisuutta koskevan Basel-sääntelykehikon täytäntöönpanoa, joka voi olennaisesti vaikuttaa siihen, miten yhdenmukaisia EU:n ja UK:n sääntelyt jatkossa ovat.

Pääomamarkkinat ovat luonteeltaan monikansalliset, mikä korostaa toimivan yhteistyön merki-tystä EU:n ja UK:n välillä esimerkiksi arvopaperikaupan selvitystoiminnan osalta. EU:n pitkäai-kaisena tavoitteena on ollut siirtää Lontoossa tehtävää arvopaperikaupan selvitystoimintaa yhä enemmän EU-maihin. Näin ei kuitenkaan ole ainakaan vielä merkittävässä määrin tapahtunut. Li-säksi EU:n ja UK:n päätökset arvopaperikaupan selvitystoiminnan lyhentämisestä kahdesta päi-västä yhteen päivään ajoitettiin niin, että se tapahtuu EU:ssa ja UK:ssa samanaikaisesti. Talous-valiokunta pitää tärkeänä, että finanssialan sääntelyn kehitystä UK:ssa seurataan jatkuvasti, pyri-tään kehittämään yhteistyötä TCA-sopimuksen mahdollistamissa puitteissa sekä edistämään ta-sapuolisten toimintaedellytysten toteutumista rahoitusmarkkinoilla.

Lopuksi

Talousvaliokunta pitää erittäin tärkeänä EU:n ja UK:n strategisen kumppanuuden kehittämistä sekä jatkuvaa vuoropuhelua siitä, millä aloilla ja miten yhteistyötä voidaan jatkossa kehittää. TCA-sopimuksen mahdollisuudet tulee pyrkiä hyödyntämään täysimääräisesti.

EU:n näkökulmasta neuvottelujen keskeisenä lähtökohtana tulee olla erosopimuksen edellyttä-mä tasapaino oikeuksien ja velvollisuuksien välillä niin, että EU:n jäsenyys on aina kannattavam-paa kuin ulkopuolelle jääminen. Lisäksi on huolehdittava siitä, että olemassa olevat ETA-sopi-mukset ja EFTA-sopimukset eivät joudu kolmansien maiden kanssa tehtäviä sopimuksia heikom-paan asemaan. Myös tasapuoliset toimintaedellytykset sekä EU:n päätöksenteon ja sisämarkki-noiden itsenäisyys ovat keskeisiä periaatteita, joiden pohjalle EU:n ja UK:n välistä suhdetta voi-daan rakentaa.

Valiokunnan lausunto TaVL 25/2025 vp

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että viimeaikainen myönteinen kehitys EU:n ja UK:n välisessä suhteessa voi avata uusia yhteistyön tiivistämismahdollisuuksia niin, että yksi onnistuminen johtaa uuteen onnistumiseen ja niin edelleen. Tämä on hyvä lähtökohta, mutta on myös huomioitava, että UK on brexitin suhteen sisäpoliittisesti erittäin jakautunut. UK:n nykyinen hallitus onkin ollut varovainen asettamaan liian kunnianhimoisia tavoitteita (esimerkiksi jäsenyys EU:n tulliliitossa tai kiinnittyminen EU:n sisämarkkinoille), jotka voisivat politisoida asian uudelleen. Muutokset hallituspohjassa ja kansalaisten mielipiteissä voivat olennaisesti vaikuttaa siihen, miten yhteistyö eri sektoreilla voi jatkossa edetä.

Valiokunta korostaa vielä, että Suomen on tärkeä pyrkiä edistämään yhteistyön tiivistämistä EU:n ja UK:n välillä erityisesti niillä sektoreilla ja aloilla, jotka ovat merkityksellisiä Suomen talouskasvun ja kilpailukyvyn näkökulmasta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12.6.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedew ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Ville Kaunisto kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen